

Paulus' terugreis naar Antiochië

door: Peter Cuijpers

Handelingen 18:18-22

Na de gebeurtenis voor de rechterstoel van Gallio verblijft Paulus nog vele dagen in Korinte, maar besluit dan om terug te reizen naar Syrië. Hij wil terug naar de 'basis', de plaats waaruit hij zijn tweede zendingsreis begonnen was, Antiochië. Tot Efeze wordt hij vergezeld door Priscilla en Aquila. In Kenchrea, de haven van Korinte, vinden zij een schip dat hen over de Egeïsche Zee naar Efeze brengt (vs. 19).

Deze perikoop is bijzonder beknopt en Lucas heeft ons met een aantal vragen opgezaald, waar al menig exegeet zich het hoofd over heeft gebroken. In vers 18 is sprake van een gelofte. Wat was de reden van de gelofte? Wie heeft ze afgelegd: Paulus of Aquila? Hing de reis naar Jeruzalem daarmee samen, of kwam Paulus helemaal niet in deze stad?

De gelofte

De gelofte waarvan hier sprake is, is waarschijnlijk de gelofte van het Nazireeërschap (Num. 6:1-21). Dit omdat er sprake is van het afscheren van het hoofdhaar (vs. 18). Volgens Flavius Josephus duurde deze gelofte gewoonlijk 30 dagen en eindigde ze met het afscheren van het hoofdhaar. Volgens de wet kon de gelofte alleen in het heiligdom beëindigd worden. Men moest immers een drievoudig offer opdragen, waarbij het hoofdhaar in het offervuur verbrand moest worden. Toen echter de Joden door de diaspora over heel de wereld verspreid werden, moest men dit voorschrift vereenvoudigen. Daarom stond men toe dat de buitenlandse Joden in hun woonplaats het hoofdhaar afschoren, om het later in de tempel te verbranden. Ook stond het hun vrij, de verplichtingen van het Nazireeërschap te beperken of een daarmee overeenkomende gelofte aan te gaan.

De volgende vraag is wie de gelofte hier heeft afgelegd? Grammaticaal gezien zou het Aquila kunnen zijn. Verschillende exegeten nemen dit als zeker aan, omdat 'keiramenos' (geschoren hebbend) betrekking moet hebben op de laatst genoemde naam (Aquila). Daar Lucas echter niet de geschiedenis van Aquila verhaalt, ligt het voor de hand dat de handeling van het hoofd scheren aan Paulus moet worden toegeschreven. Met het persoonlijk voornaamwoord 'hij' wordt in deze perikoop telkens *Paulus* bedoeld. Het zou wel erg

vreemd zijn als Lucas hier plotseling van zou afwijken en het 'hij' aan Aquila gaat toeschrijven!

Wat was de reden van de gelofte? Hierover kunnen we alleen maar gissen. Velen nemen aan dat dit te maken heeft gehad met de omstandigheden van Paulus in Korinte. Concreter gezegd: met zijn nachtelijke ervaring in Handelingen 18:9-10. Mogelijk had hij beloofd zijn haar te laten groeien tot op het moment dat hij ongedeerd Korinte zou verlaten. Er zijn nog een aantal andere verklaringen, maar omdat dit allemaal gissen is, heeft het weinig zin hier langer bij stil te staan.

Efeze

De reizigers konden bij gunstige wind in drie dagen Efeze bereiken. Efeze was een belangrijke en welvarende havenstad aan de westkust van Klein-Azië, het huidige Turkije. Efeze kende in die tijd 200.000 tot 250.000 duizend inwoners. Daarmee was ze na Rome en Alexandrië de derde stad van het Romeinse rijk

In Efeze aangekomen liet Paulus hen (Aquila en Priscilla) achter; maar zelf ging hij naar de synagoge en onderhield zich met de Joden (vs. 19). De tussenstop in Efeze was maar van korte duur. Paulus ging naar zijn gewoonte naar de synagoge, waar hij zich met de Joden onderhield. Op hun verzoek om langere tijd te blijven gaat hij niet in, maar hij neemt afscheid en zei: 'Ik zal weer naar u terugkeren, als God het wil' (vs. 20-21). Aquila en Priscilla blijven in Efeze achter; blijkbaar achtten zij een terugreis naar Rome voorlopig onmogelijk. Het was pas na de dood van Claudius, dat zij de reis naar Rome ondernamen (Rom. 16:3). Later vinden wij hen weer in Efeze (2 Tim. 4:19), misschien wegens de vervolging van Nero. Van Efeze reisde Paulus per schip naar Caesarea (vs. 21b-22).

Jeruzalem

Volgens vers 18 is Paulus' eindbestemming Syrië (Antiochië). Het is echter opmerkelijk dat hij niet in Syrië, maar in Caesarea aankomt. Dit is niet te wijten aan slechte weersomstandigheden, die het schip dwongen naar een andere haven te gaan, zoals men wel verondersteld heeft. De term 'ging hij op' (vs. 22)

wordt door de meeste uitleggers geïnterpreteerd als ‘opgaan naar Jeruzalem’. Anderen menen dat met ‘opgaan’, aan land gaan bedoeld is. Paulus zou direct na aankomst in de haven van Caesarea de stad ingegaan zijn. Een haven ligt altijd laag, vandaar ‘opgaan’. Hij groette de plaatselijke gemeente en vertrok vervolgens naar Antiochië. Zij zeggen dat de term ‘opgaan’ hier in absolute zin wordt gebruikt en op zich niet een tocht naar Jeruzalem kan aanduiden, daar in dat geval telkens Jeruzalem, of het feest dat men wilde vieren, vermeld wordt (Luc. 2:41-42; Joh. 7:8,10). Persoonlijk houd ik het erop dat Paulus met opzet Caesarea heeft aangedaan om eerst naar Jeruzalem te gaan. Waarschijnlijk heeft hij daar zijn gelofte afgelost (het hoofdhaar hoefde immers niet perse in Jeruzalem afgeschoren te worden), de gemeente begroet, en is hij doorgereisd naar Antiochië. De termen ‘opgaan’ en ‘afdalen’, welke hier voorkomen, worden praktisch altijd gebruikt in verband met Jeruzalem. Natuurlijk kunnen we ons afvragen waarom Lucas Jeruzalem dan niet met name noemt. Waarschijnlijk omdat zijn bedoeling uit de samenhang duidelijk is. Dat Paulus, na zijn aankomst te Caesarea, aan land klom, zou in dit uiterst beknopte overzicht een overtollige opmerking zijn. Ten slotte wijst het ‘afdalen’ naar Antiochië (vs. 22b SV), op het reizen vanuit een hoger gelegen stad dan Caesarea (nl. Jeruzalem). Geografisch gezien is het onmogelijk van een ‘afdalen’ uit Caesarea te spreken, omdat Antiochië hoger ligt dan Caesarea. Maar ondanks al deze aanwijzingen kunnen we niet glashard zeggen dat dit bezoek aan Jeruzalem een bewezen feit is. Maar gezien de uiterst korte afstand naar Jeruzalem (zie kaartje), is het haast ondenkbaar dat Paulus niet eerst de gemeente in Jeruzalem bezocht heeft.

Om over na te denken

“Hij had een gelofte gedaan” (vers 18). Veel exegeten keuren de handelwijze van Paulus af. Hier zou Paulus niet op zijn sterkst zijn geweest – een ‘zwak’ moment dus! Wát was hier dan zo zwak? Dat Paulus als Jood vasthield aan een Joods gebruik? Mag een Jood zich niet als een Jood gedragen? Deze gelofte heeft totaal

geen leerstellig karakter, in de zin van ‘werken van de wet’ om gerechtvaardigd of behouden te worden. Wat dit laatste betreft, is Paulus zeer stellig en vastberaden: Christus is het einde van de wet tot gerechtigheid voor ieder die gelooft (Rom. 10:4; Gal. 3). Deze gelofte was een persoonlijke aangelegenheid – iets tussen hem en de Heer. Zo staat het ook in de wet: “wanneer iemand, man of vrouw, een bijzondere gelofte wil afleggen, de nazireeërgelofte, om zich aan de HERE te wijden” (Num. 6:2vv). Het was dus geen kwestie van ‘moeten’, maar zich uit vrije wil aan de HERE wijden. Paulus heeft er nooit een geheim van gemaakt dat hij na zijn bekering een Jood is gebleven. Hij voelde zich sterk aangetrokken tot zijn Joodse broeders, zijn verwanten naar het vlees (Rom. 9:3); en hij heeft de ‘wet van de Joden’ en de ‘voorvaderlijke gebruiken’ ook na zijn bekering nooit overtreden (vgl. Hand. 25:8; 28:17).

Het valt ons in de praktijk zwaar om een ander ‘anders’ te laten zijn. Een Messiasbelijdende Jood mag wat mij betreft een Jood zijn, en een Griek een Griek. Als de Jood een Jood wil zijn is dit prima, zolang hij mij maar niet zegt dat ik mij ook als Jood moet gedragen. En het wordt helemaal een ander verhaal als de Messiasbelijdende Jood leert dat men niet gered kan worden als men zich niet onderwerpt aan de Tora. Als dát het geval is, spreken we terecht van judaïsme. Judaïsten waren christenen uit de Joden, die als eis stelden dat christenen uit de heidenen zich moesten laten besnijden en de joodse wetten moesten onderhouden, omdat ze anders niet behouden zouden kunnen worden. Met andere woorden: het werk van Christus zou niet voldoende zijn, men moest zelf ook nog iets bijdragen voor de verlossing. Judaïsten hebben voor veel strijd en spanning gezorgd in de gemeenten (zie bijv. Hand. 15:1-2 en de brief aan de Galaten). Judaïsme is dan ook te veroordelen. Een Messiasbelijdende Jood die voor zichzelf meent dat hij zich in bepaalde opzichten aan de wet van Mozes moet onderwerpen, is in mijn ogen geen judaïst. Het past ons dan ook niet om Paulus te (ver)oordelen en hem het etiket ‘zwak’ op te plakken, omdat hij voor zichzelf vasthield aan bepaalde joodse gebruiken. Wie zijn wij dat wij andermans huisknecht oordelen? Of hij staat of valt, gaat zijn eigen heer aan (Rom. 14:4vv).

